

משה חיים פלח

- בדברי הרשב"א בענין שיעבוד מטלטלי 1
 בענין קידושין מעכשיו ולאחר ל' 3
 בגדר דינא דקידושי קטנה גדלי בהדי 7
 בענין גופין מוחלקין 9

בדברי הרשב"א בענין שיעבוד מטלטלי

ועיקר הדבר דאף מיניה דידיה צענין לשיעבוד, מצואר עוד דצדרי הרשב"א לקמן (סב ז) גבי כתובה, דציאר דלרצון כתובה לא גביא ממתלעלי אף מיניה דידיה וציאר משום דאיתתא לא סמכה דעתה אמטלעלין ואף מיניה דידיה [ויעוין ברמז"ן שם ובראשונים כ"ד] ויעוין עוד דצדרי הרשב"א בתשו' (ח"ד סי' קנז) דמצואר נמי דאף מיניה דידיה לא גבי צלא שיעבוד, אלא דהתם ציאר טעמא דגבי משום דרק מלקוחות ויתמי לא סמכה דעתיה, דכיון דלא עבד לכו חסד עבידי לאצרוחי מיניה משא"כ הלוח עלמו דגמל עמו חסד לא חייש דיצריחם הימנו יעו"ש וברשב"א צ"צ (מד ז), ומצואר מדצדרי הרשב"א כ"ד דאף מיניה דידיה לא גבי צלא שיעבוד, ול"צ טעמא דמילתא.

והנה צפרק מי שמת (קנז א) צעי דאיקיני מהו אמר ר"י תא שמע וחכמים אומרים זה היה פיקח שמכר לו את הקרקע מפני שהוא יכול למשכנו עליו אמר ליה רבא מיניה קאמר

כתב הרשב"א (טו א) וז"ל הא דלא גבי צעל חוב ממתלעלי דיתמי אינה תורה דמדינא גבי אלא משום דלאו עיקר אסמכתין אמטלעלי והלכך כל שאינן ציד לוח ממש לא גבי מינייהו, אלא דכל שהוא קיים וישן תחת ידו גבי מינייהו משום דשיעבוד נכסיו ואפי' שיעבוד מטלעלי נגרר אחר שיעבוד גופו וכל היכא דאיכו משתעבד נכסיו נמי משתעבד עכ"ל, ומצואר צלשון הרשב"א דהא דגבי מטלעלין מיניה דידיה אע"ג דמתלעלי לא משתעבדי, היינו משום דמיניה דידיה איכא שיעבוד, ומשום דמיניה דידיה אמרינן ד"שיעבוד מטלעלי נגרר אחר שיעבוד גופו וכל היכא דאיכו משתעבד נכסיו נמי משתעבד".

ודברי הרשב"א לריכס ציאר צתרת, חדא למאי הולך לזה, הא צפשוטו מיניה דידיה לא צענין כלל לשיעבוד, ועוד מהו גדר הכ דינא ד"שיעבוד מטלעלי נגרר אחד שיעבוד גופו".

הרמב"ן (צ"ג קט"ז) דהכא אין מכין אותו, אלא נחתינן לנכסיה מדין כפייה על המלוות, דעד שאתה כופהו בגופו כפכו בממונו, אך הרשב"א (שם) נטה ללא נחתינן לנכסיה אלא כופין אותו ככל המלוות.

ומצתה יש לבאר לכאורה דברי הגמ' צ"ג, דס"ד דאף מינייה דידיה צעינן לדין שיעבוד, די"ל דמשמע לר"י לישנא "מפני שהוא יכול למשכנו" היינו דמלי למיחת לנכסיה ולגבות הימנו צ"ג, ואם איתא דאינו אלא משום שיעבוד הגוף הא לא מלינן למיחת לנכסיה [וכדחזינן למ"ד שיעבודא לאו דאורייתא] ודחי ליה רבא דמינייה ואפילו מגלימא דעל כתפיה, ויש לומר דכוונת רבא כסברת הרשב"א הכא דמינייה דידיה לעולם איכא שיעבוד, דשיעבוד נכסיו נגרר אחר שיעבוד גופו, ואף אי דאיכני לא משתעבד.

ועד"ז יש לבאר דברי הרשב"א גבי מטלטלין, דאי לאו דשיעבוד מטלטלין נגרר אחר שיעבוד גופו לא הוי גזינן ממטלטלין אף מינייה דידיה, והיינו דלא הוי נחתינן לנכסיה למיגזי ממטלטלין [אלא היו כופין אותו] אלא דאיכא סברא דשיעבוד מטלטלין נגרר אחר שיעבוד גופו, ולהכי מינייה דידיה גזינן אף ממטלטלין.

אלא דעיקר סברת הרשב"א דשיעבוד נכסיו נגרר אחר שיעבוד גופו ל"ג, ונראה דהנהו בחידושי רבינו חיים הלוי (פכ"א ממלוה) חקר בגדר דין שיעבוד נכסים, האם השיעבוד חייל בגוף הקרקע ולא תלי עוד בשיעבודא דלוה, או דאינו אלא מכח שיעבוד הגוף

מינייה אפילו מגלימא דעל כתפיה כי קא מיציעא לן דאיכני קנה ומכר דאיכני קנה ובוריש מאי כו' ול"ג מאי ס"ד דר"י לאוכוחי מהתם.

ובהא דדחי רבא דמינייה ואפילו מגלימא דעל כתפיה, צפשוטו הא גופא דחי דמינייה דידיה לא צעינן כלל שיעבוד, אולם יעוין צדברי הרב"ז (בשעמ"ק צ"מ ק"ג) שכתב וז"ל צודאי אין הפרש בין יתומים ללוקח בכל מה שאמרנו אבל יש ציניהם הפרש דלא כתב ליה דאקנה והשציה מוכר אחר הלואה וכן אם השציה חצי יתומים אחר ההלואה דלגבי יתומים משתעבד ליה למלוה וגבי ליה לשצחא אפילו מיתמי דאף על גב דמלוה על פה היא לגבי שצחא הא קיימא לן מלוה על פה גובה מן היתומים וכיון דהוה משעבד ליה מחיים דאצובון כדאמרין מינייה ואפילו מגלימא דעל כתפיה מיתמי נמי גבי ליה עכ"ל, ומשמע לכאורה דהא דגבי מינייה דידיה משצח דהוי דאיכני [אף דלא כתב ליה דאיכני] ומשום דמינייה ואפילו מגלימא דעל כתפיה היינו משום ד"משעבד ליה מחיים דאצובון" ומשמע דהגדר דמינייה דידיה איכא שיעבוד אף על דאיכני.

ונראה לדון צביאור הדברים, דהנהו צפרק הכותב (פ"א) ח"ל רב כהנא לרב פפא לדידך דאמרת פריעת צעל חוצ מלוה אמר לא ניחא לי דאיצביד מלוה מאי ח"ל תנינא צמה דברים אמורים צמנות לא תעשה אבל צמנות עשה כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתלא נפשו, ונחלקו הראשונים צהאי דינא, דשיעת

דין שיעבוד חייל בגוף הקרקע ואי"ל עוד לשיעבודא דלובה, והוא מדינא דנכסוהי דזר איניש איגון ערצין זיב, ומכח זה חייל שיעבוד גמור בגוף הקרקע, אך לזה צעינן סמיכות דעת דוקא, ואמטלעלי דלא סמכא דעתיב לא חייל הכ דין שיעבוד.

אך מלכד זה איכא דין שיעבוד נוסף, דכיון דהצעלים משועבד ממילא אף נכסיו משתעבדין כל זמן דהן נכסיו, וכך שיעבוד הוי מכח שיעבוד הגוף דלובה, והוי דין שיעבוד דחייל על הנכסים, אך הכ שיעבוד אינו אלא כל זמן דהן נכסיו, וזזה לא צעינן להא דסמכא דעתיב, ולהכי אף מטלעלי משתעבדי ומלינן למיחת לנכסיה, אך היינו דוקא מיניב דידיב ולא מיתמי ולקוחות.

דמוכר, וכתב להוכיח מהא דגוצה אף לאחר מיתת הלוב, ונקט צפשיעות דצמיתת הלוב פקע השיעבוד לגמרי [וז"ל שם דמשעה שנשתעבד לו הקרקע שוב אינו לריך כלל לשיעבודא דמוכר, ואקרקע גופה אית ליה שעבודא, וכדקי"ל דגם לאחר מיתת הלוב ג"כ גוצה מהנכסים, ואף על גב דלא שייך שוב שעבודא על הלוב כו' יעו"ש].

אולם הגרש"ש זכ"ד נקט דהא דגוצין מיתמי ולקוחות אינו אלא משום דאכתי נשתיירא הקרקע של הלוב לענין להגצותה צחוב.

ונראה לדון דזכו הנך תרי גדרי דשיעבוד המצוארים דצברי הרשצ"א, דעיקר

בענין קידושין מעכשיו ולאחר ל'

אם לא חזר בו כו' ועוד דה"נ מלית למימר תנאה אחרינא אחני צדה ותהא צספק כל התנאין שאדם מתנה עם אשתו, אלא ודאי משמע דלא מספקינן לה בתנאי שלא פירש, והאי תנאה דקא אמרינן, שאם מת הוא בתוך שלשים יום לא תהא מקודשת, והכי קאמר מעכשיו יחולו הקדושין ואם יצואו שלשים יום, כלומר אם יקיים הקדוש צרוך הוא אותנו ויגיענו לשלשים יום, לומר שאם מת בתוך ל' יום לא תהא זקוקה ליצם. וכן היא שמתה תוך זמן אינה מקודשת, ואין התנאי כאן מדבר אחר אלא התנאי הוא אחר שלשים יום שאמר בפירוש כו' עכ"ל, והרשצ"א צחידושיו נטה לפירוש רש"י יעו"ש.

מעכשיו ולאחר שלשים יום מקודשת ואינה מקודשת, אמר רב מקודשת ואינה מקודשת לעולם ושמואל אמר מקודשת ואינה מקודשת אלא עד ל' יום לאחר ל' פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון לרב מספקא ליה אי תנאה הואי אי חזרה הואי לשמואל פשיטא ליה דתנאה הואי, והנה רש"י פי' דתנאה הוי היינו אם לא יחזור צו בתוך ל' יום יהיו קידושין מעכשיו, והרמצ"ן השיג ע"ד רש"י וז"ל זה אינו מחזור צעיני שלא מלינו מקדש מעכשיו שיהא יכול לחזור צו, ועוד אם אתה אומר שהתנה על החזרה, נימא נמי שהתנאי שלה נמי הוא שאם לא חזרה צו בתוך שלשים יום תהא מקודשת כשם שהתנה הוא צעלמו

דלא צעל או דלמא משום דקסבר המקדש אחות יצמה נפטרה ובלככה לה אי צעל אין אי לא צעל לא כו' יעו"ש, ופירש רש"י שם גדלי צדה ואלף על גב דלא צעל דניקדשה השתא מ"מ משגדלה תפסי קידושי מעיקרא ואיגלי מילתא למפרע דזיקה דהך לא כלום הוא עכ"ל, ומצואר מדצרי רש"י דגדלי צדה היינו למפרע [ומה"ע לא חלה הזיקה].

אך התוס' שם פי' דאלף אי גדלי צדה אינו אלא מכאן ולהבא אלא דא"ל ציאה, והא דפקעה זיקה ציאהו התוס' שם וז"ל ואפי' סבירא לן מקדש אחות יצמה לא נפטרה יצמה מ"מ היכא שהקידושין היו צאים ממילא נפטרה יצמה מעלמה עכ"ל [והדברים מצוארים ע"פ פשטות דצרי התוס' צסוגיא דזיקה (שם יח ז) דהא דקידושין לא מפקעי זיקה אינו אלא מדרבנן, ולהכי הכא דהוי ממילא לא תיקנו ואכמ"ל].

והנה מדצרי הרשב"א צחידושיו ציצמות שם מצואר כחוס' דהא דגדלי צדה אינו אלא מכאן ולהבא, וציאר דהוי כקידושין לאחר ל' דמהני אע"ג דנתאכלו המעות וטעמא דמלתא משום שנשאר עליה שעבוד הדינר שנתן לה צקדושיה ואלף על פי שקטנה היתה צאותה שעה ואינה משתעבדת דצר תורה מכי יתן איש אל רעהו פרע לקטן אפילו הכי כיון דתקינו לה רצון נשואין הרי היא משתעבדת צכסף קדושיה ולפיכך כשגדלה גדלו קדושין צדה דצר תורה והוא שקדשה צכסף כדהתם ואלף על פי שלא צעל כן נראה ליי" עכ"ל.

אולם הרשב"א צתשובה (ה"א סי' תשז) הציא שיטת רש"י והרמב"ן, ומסיק לצאר הך תנאה צאופן חדש וז"ל ומכל מקום עדיין אני מסתפק צפי' רבותינו ז"ל, לפי שקשיא לי לשון הגמרא צדשמואל דאמר לאחר שלשים יום פקעי קדושי שני וגמרי קדושי ראשון מאי גמרי אין כאן גמר אלא גלוי מילתא, ולא הוה ליה למימר אלא לאחר שלשים יום פקעי קידושי שני ומקודשת לראשון דהא לשמואל פשיעא ליה דתנאה [ולפיכך נראה לי לפרש] דאם יגיעו זמן השלשים יום קאמר דמקודשת מעכשו ויגמרו לשלשים יום וכענין שאמרו צקטנה כי גדלה גדלו קידושין צדה כו' יעו"ש, ויעוין צדצרי הרשב"א שם דכתב נפק"מ לענין גירושין צחוך ל' יום, דלרש"י והרמב"ן דהוי תנאי בעלמא מלי למיכתב גט צחוך ל' יום, אך לדרך הרשב"א לא מלי למיכתב גט צחוך שלושים יום שאין גט אלא לאחר גמר הקידושין [ועוין צאחרון] ול"צ גדר הדברים.

ונראה צציאר הדברים, דהנה הרשב"א דימה האי מילתא להא דאמרין ציצמות פרק בית שמאי (קט ז) דקידושי קטנה כי גדלה גדלי צדה, דהתם (קט ח) תנן שני אחין נשואין לשתי אחיות כו' גדולה וקטנה מת צעלה של קטנה תלא הקטנה משום אחות אשה מת צעלה של גדולה רבי אליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן צו רצן גמליאל אומר אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותלא הלזו משום אחות אשה כו' וצגמ' (קט ז) צעא מיינה רבי אלעזר מרצ מאי טעמא דר"ג משום דקסבר קידושי קטנה מיתלא תלו וכי גדלה גדלי צדה אלף על גב

להשיאה ומלואה דרמיא עליה היא, וככ"ג היכא דחזינן דניחא ליה זכין לאדם שלא צפניו כו'.

ומסיק הרמב"ן וז"ל וטעמא דרצ צביה יכולה לעכב משום דכל זמן שלא שמע האב ונתרצה לא גמרי קדושי וקדושינ תלוין הן, ואתי דיבור ומצטל דיבור הוא כחזרת דר' יוחנן צפ' האומר (נע ה) ואף על גב דחיילי למפרע, ומכאן ראיב דדוקא כשנתרצה האב צפירוש או צשתיקה, אבל לא שמע ומת אינה מקודשת, דאי אמרת מסתמא ניחא ליה צמעשה דצתו ורילוי שלא מדעת הוי רילוי, א"כ היא ודאי אינה יכולה לעכב שהרי אין קדושינ אלו חסרינ רילוי משעה ראשונה עכ"ל.

ומבואר מדברי הרמב"ן דבר חידוש, דאע"ג דכל דנתרצה האב חיילי הקידושינ למפרע, ומשום דע"י גילוי דעתו דניחא ליה חשבינן ליה כזכות ומהני מדין זכין לאדם שלא צפניו, מ"מ כיון דצסתמא לא הוי זכות, וצעינן לגילוי דעת דאב, ורק ע"י גילוי דעת דאב חשיב זכות, כל זמן דלא גילה האב דעתו חשיב כדיבור גרידא, ואמרינן צזה אתי דיבור ומצטל דיבור.

ונראה ציבור הדברים, דכיון דלכתי צעי גילוי דעת, לא חיילי הקידושינ למפרע ממש, אלא רק מכאן ולהצא ולמפרע [ואילו היב דדין דצסתמא הוו קידושינ אלא אם כן ימחה האב, היב דדין איפכא דהשתא חיילי הקידושינ צודאי אלא דאם מיחה נעקרו מכאן ולהצא ולמפרע, אך כיון דצסתמא לא חשיב

אולם מדברי הרשב"א צתשובה מצואר דאזיל כשיעת רש"י דהא דגדלי צהדה היינו למפרע [וציבור הדברים נתצאר צמקומן] ולכאורה מצואר מדברי הרשב"א דאע"ג דצכל תנאי דעלמא ס"ל דכשנתקיים התנאי חייל המעשה למפרע ממש, אך הכא צאומר מעכשיו ולאחר שלושים הרי הוא עושה צאופן דרק לאחר ל' יום יחולו הקידושינ מכאן ולהצא ולמפרע, ומש"ה לא מלי לגרש צתוך ל' יום, דלכתי לא חלו הקידושינ, ואף דלצסוף יחולו מכאן ולהצא ולמפרע, לא סגי צזה לענין דיוכל לגרש השתא, דמ"מ השתא אינה מקודשת.

והנה צפרק האיב מקדש (מד צ) איתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה אמר שמואל לריכה גט שמה נתרצה האב צקידושינ כו' ולקמן שם (מו ה) אמר רב צין היא צין אביה יכולין לעכב, ויעוין צרמב"ן (מד צ) דכתב וז"ל הא דאמרינן צפ' האיב מקדש צקטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה לריכה גט שמה נתרצה האב, נראה שהקידושינ אינן חלין משעה שנתרצה אביה בצד, אלא אם נתרצה למפרע הן חלין, כדאמרינן (מה צ) אוכלת צתרומה עד שיצא אביה וימחה, לומר דכיון דמסתמא כשיצא לא ימחה, מעכשיו נשואה היא, שמע מינה משעה ראשונה הן חלין, וכן פרש"י ז"ל שמה נתרצה כששמע וכוו להו קדושינ למפרע, וקשיא לי וכיון שכן היכי אמר רב צין היא צין אביה יכולין לעכב, איבי היכי מעכצא דלא מהני רילוי דאב צתר הכי, והא חלו קדושינ משעה ראשונה כשנתרצה צסוף כו' וי"ל דקדושינ ונשואין דצתו אף על גב דחוב הוא לאב לענין נדרים ומעשה ידיה, זכות הוא

יוחנן אפי' א"ל הרי את מקודשת לי מעכשו ולאחר מיתה הרי זו מקודשת אלא שתופסין בה קדושין אחרים לעולם דרווחא שבק לכל מאן דמקדש לה עד לאחר מיתה כו' יעו"ש].

והנה מצואר מדברי הרשב"א דנקט מסברא דצכה"ג דמתחיל מהשתא ולא גמרי

עד תלתין יומין איכא חסרון דכלתה קניינו, וכן אם מת לא נגמרו הקידושין, ומ"מ נטה מסברא דאף צבא אחר וקידשה בתוך ל', לאחר ל' יום חיילי קידושי ראשון, ולכאורה ביאור הדברים דלאחר ל' יום חיילי הקידושין מכאן ולהבא ולמפרע, ולהכי אף צבא אחר וקידשה באמצע אמרינן דקידושי ראשון קדמו, כיון דחיילי מכאן ולהבא ולמפרע, ומ"מ צעינן דיכא השער קיים, ומשום דדוקא היכא דצבא ל' ראויין לחול השתא אמרינן דחיילי מכאן ולהבא ולמפרע [אלא דלענין אם נתקדשה לאחר, אמרינן דכיון דאם יחולו למפרע יסתלק המונע שפיר חשיבי ראויין לחול השתא וממילא חיילי מכאן ולהבא ולמפרע ויש לבאר עוד באופ"א] ולכאורה הוא ע"ד המצואר בתשו' הרשב"א הכ"ל גבי תנאה דמעכשו ולאחר ל' [והנה הרשב"א בחידושויו כאן כתב דה"נ איתא בירושלמי "כל ל' יום קונה ואינו קונה לאחר ל' יום קונה קנין גמור" וכן העתיק הרמב"ן הכא מדברי הירושלמי, אך בתשובה שם העתיק הרשב"א מדברי הירושלמי "תוך שלושים אינה קונה כלל לאחר שלושים יום קונה קנין גמור" (ולפינו בירושלמי איתא רק אחר שלושים קונה קנין גמור יעו"ש)].

זכות ולא הוו קידושין וצעינן גילוי דעת, אמרינן איפכא דהשתא לא חלו אלא דאם נתרצה האב חיילי מכאן ולהבא ולמפרע וכיון דאכתי לא חיילי ממש, לא חשיבי אלא דיבור, ואמרינן בזה אתי דיבור ומצטל דיבור, ועד"ז מהצארים דברי הרשב"א, דכל זמן דלא חיילי הקידושין לא מלי ליתן גט, ואף דלצבא חיילי מכאן ולהבא ולמפרע.

והנה לרבי יוחנן דאמר אפי' מאה תופסין בה ומשום דשוו נפשייהו כי שרגא דליבני דכל חד וחד רוחא לחצריה שבק, נחלקו הראשונים, ויעוין ברשב"א צסוגין דפירש מתחילה וז"ל הכא לאו שיוור גמור הוא אלא אתחולי הוא דמתחלי מהשתא ומיגמר לא גמרי עד תלתין יומין, והכי איתא בירושלמי כל ל' יום קונה ואינו קונה לאחר ל' יום קונה קנין גמור כו', אך תמה ברשב"א וז"ל ומיבו ליעקר תירוץ זה קשיא לי דא"כ שאינו נגמרינן עד לאחר ל' יום אם מת בתוך ל' יום לא תהא זקוקה ליבום דהא אין גמר קדושין לאחר מיתה, ולישנא דר' יוחנן ודאי לא משמע הכי דמדקאמר אפילו קדושי מאה תופסין בה משמע דגמרי תופסין בה מעתה ואם מת חוללת או מתייצמת, ואי נמי נקרע שער ארוסין קודם ל' יום לא תהא מקודשת, ועוד דאם איתא לאחר ל' יום הוה לן למימר גמרי קדושי ראשון ופקעי קדושי שני, ואם נפשך לומר כיון דצבא שני וקדשה עד שלא גמרו קדושי ראשון קדושי שני צמאי פקעי דהא קדשה בזמן הראוי לקדשה שעדיין לא נגמרו קדושיה לראשון כו' [ועו"ש דמסיק לבאר דינא דרבי יוחנן באופ"א וז"ל מסתברא דלר'

בגדר דינא דקידושי קטנה גדלי בהדי

קטנות, וזכו עממא דפקעה זיקה דהרי קידושין קדמי לזיקה וככל ערוה דקודם נפילה [מיכה מזינו זכ"ד זלשון רש"י והראשונים לינשא דלמפרע דהיינו דחייל השתא מכה המעשה דלמפרע, יטוין זרש"י זפרק האומר (סג א) אהא דזעא מיניה רב אסי מר' יוחנן אמר פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוצרים פירות ערוגה זו מחוצרים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו ונתלשו מהו א"ל כל שצידו לאו כמחוסר מעשה דמי, ופירש רש"י ונתלשו מהו שתהא תרומה למפרע מי הוי כמקדיש דזר שלא זא לעולם או לא, ולקמן שם (סג ז) יתר על כן א"ר אליעזר זן יעקב אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוצרת פירות ערוגה זו מחוצרת יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לכשיציאו שלישי ויתלשו והציאו שלישי ונתלשו דבריו קיימין אמר רבה לא א"ר אליעזר זן יעקב אלא זשחת אצל זאגס לא, ופירש רש"י אצל זאגס לא דכיון דלא חשיב לא חייל עליה שם תרומה למפרע עכ"ל, ולקמן שם (סג א) לא תסגיר עצד אל אדוניו רבי אומר זלוקח עצד על מנת לשחררו הכחוז מדזר היכי דמי אמר רב נחמן זר ילחק כגון דכתז ליה לכשאקחך הרי עלמך קנוי לך מעכשיו וכ"ז זפרק השולח (גיטין מה א) ופירש"י שם הרי עלמך קנוי לך מעכשיו לכשאקחך וכי זצין ליה הו"ל משוחרר למפרע עכ"ל, ובכל הנך כוונתו דחייל לזסוף מכה המעשה דלמפרע, אך הכא זפשוטו

זפרק בית שמאי (קט א) שני אחין נשואין לשתיה אחיות כו' גדולה וקטנה מת זעלה של קטנה תלא הקטנה משום אחות אשה מת זעלה של גדולה רבי אליעזר אומר מלמדין את הקטנה שתמאן זו רזן גמליאל אומר אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותלא הלזו משום אחות אשה רבי יבושע אומר אי לו על אשתו אי לו על אשת אחיו מוילא את אשתו זגט ואשת אחיו זחלילה, ובגמ' (קט ז) זעא מיניה רבי אלעזר מרב מאי עממא דרזן גמליאל משום דקסבר קידושי קטנה מיתלא תלו וכי גדלה גדלי זבהה אף על גז דלא זעל או דלמא משום דקסבר המקדש אחות יזמה נפטרה יזמה והלכה לה אי זעל אין אי לא זעל לא, אמר ליה היינו עממא דרזן גמליאל משום דקסבר המקדש אחות יזמה נפטרה יזמה והלכה לה אי זעל אין אי לא זעל לא, אמר רב ששת אמינא כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא דתניא המקדש את הקטנה קידושיה תלוין מאי תלוין לאו כי גדלה גדלי זבהה ואף על גז דלא זעל, אמר ליה רבין זריה דרב נחמן הא מילתא דקטנה מיתלא תליא וקיימא אי זעל אין אי לא זעל לא.

והנה רש"י פ"י הא דכי גדלה גדלי זבהה היינו למפרע, וז"ל גדלי זבהה ואף על גז דלא זעל דניקדשה השתא מ"מ משגדלה תפסי קידושי מעיקרא ואיגלי מילתא למפרע דזיקה דהך לא כלום הוא עכ"ל, וזפשוטו כוונתו דנעשית מקודשת למפרע משעת

קדושין למפרע, וקשיא לי וכיון שכן היכי אמר רב צין צין היא צין אציה יכולין לעכב, איכי היכי מעכבא דלא מהני רילוי דאז צתר הכי, והא חלו קדושין משעה ראשונה כשנתרצה צסוף, ועוד קשה לי דסוגיין כרצא אחיא דאלו לאציי דאמר יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש כל מלתא דמתעצדה קודם שליחות לאו כלום היא אף על גב דניחא ליה צסוף כדאמריין צפרק אלו מליאות גבי תורס שלא מדעת, ועודהו הטל עליהם, וליכא למימר דכל היכא דלא קפיד אז יש לה יד, דהא קטנה היא ואפי' מת אציה אין לה, ועוד שהרי היא יכולה לעכב, אלמא משום רילוי דאז הוא דחיילי, וי"ל דקדושין וגשושין דצתו אף על גב דחוצ הוא לאצ לענין נדרים ומעשה ידיה, זכות הוא להשיאה ומלוה דרמיא עלי' היא, וכב"ג היכא דחזינן דניחא ליה זכין לאדם שלא צפניו כדאמריין ציצמות (קיה צ) צגע צמקוס קטעה, ואף על גב דקטנה היא ולית לה יד, כ"מ לאחר מיתת אציה אצל צחיי אציה יד ידיה היא, ולא גרע מחלרו שקונה לו שלא מדעתו צזכות, הלכך כשנתרצה צסוף מקודשת, וכן כשנתרצה הצן הוא הדין והוא העעס דאע"ג דמיתסר צקרובותיה כל היכא דנתרצה זכות חשצין ליה משום דמלוה דרמיא עליה היא, וסופו לישא אשה ולהאסר צקרובותיה קאי, וצמקוס שחושצין שלא נתרצה אמריין חוצ הוא לו, ואף צמקוס זכות גמור צלווח מעיקרא אין זכין לו שלא צפניו, כדאיתא צפ' השוחט צמס' חולין (ל ט צ) וכן פרש"י ז"ל גבי ארלווי ארלי קמי' דמשום דזכין לאדם הוא כו'.

ומצתה יש לצאר אף דצרי רש"י הכא, דכל בהגדולה ולא מיחתה, הוי גילוי דעת

כוונת רש"י דעלם חלות הקידושין הויא למפרע, ומכאי טעמא הוא דפקעה זיקקה].

והתוס' שם פירשו דגדלי צהדה היינו מכאן ולהצא, ואעפ"כ מפקעי זיקה משום דחיילי ממילא, וכן פירש הרש"א שם [ויעוין צרשצ"א צתשו' (ה"א סי' תשז) ונת' צמקומן] וכן מסיק הריטב"א.

ויעוין צריטב"א שם דתמה ע"ד רש"י וז"ל ונראה מדצריו דכי אמריין דכי גדלה גדלי קדושי צהדה מקודשת היא למפרע משעת קדושין וקדמי קדושין לזיקה, וזה תימה היאך אפשר לה להיות מקודשת צקטנותה כלל, ולריך ציאור דצרי רש"י.

ונראה לצאר, דהנה צפרק האיך מקדש (מד צ) איתמר קטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה אמר שמואל לריכה גט ולריכה מיאון אמר קרנא דצרים צגו אס גע למה מיאון אס מיאון למה גט כו' אמר רב אחא צריה דרב זיקא לריכה גט שמה נתרצה האצ צקידושין לריכה מיאון שמה לא נתרצה האצ צקידושין ויאמרו אין קידושין תופסין צאחותה, ויעוין צרמצ"ן (שם מהשמטות) דכתב וז"ל הא דאמריין צפ' האיך מקדש צקטנה שנתקדשה שלא לדעת אציה לריכה גט שמה נתרצה האצ, נראה שהקידושין אינן חלין משעה שנתרצה אציה צלצד, אלא אס נתרצה למפרע הן חלין, כדאמריין (שם מה צ) אוכלת צתרומה עד שיצא אציה וימחה, לומר דכיון דמסתמא כשיצא לא ימחה, מעכשיו נשואה היא, שמע מינה משעה ראשונה הן חלין, וכן פרש"י ז"ל שמה נתרצה כששמע והוו להו

הכא דצעינן לגלות על דעתה דקענות דחשיב
זכות עצורה [ויש להאריך עוד ואכמ"ל] ויעוין
צקן אורה.

דהוי זכות מעיקרא, וזדעת הריעצ"א י"ל
דסצירא ליה דדוקא בגדול דהוי בן דעת מהני
גילוי דעת לגלות דהוי זכות מעיקרא, משא"כ

בענין גופין מוחלקין

כלאים ולאפוקי מדרבי יאשיה דאמר רבי
יאשיה עד שיזרע חטה ושעורה וחרטום
יד קמ"ל דכי זרע חטה וחרטום ושעורה וחרטום
נמי מחייב.

ופירש רש"י צבת אחת צידו אחת חטה
וחרטום וצידו אחת שעורה וחרטום, והנה
יעוין בשאל ומשיב (תניינא ח"א סכ"ב) דהוכיח
מסוגין כדברי התוס' רי"ד (קידושין ע"ג) דלא
חשיב גופין מוחלקין אלא בצעלי חיים דהרי
הכא החטה עם השעורה מוחלקין יעו"ש.

אך יש לעיין לכאורה, דהנה צכריתות (עו א)
איבעיא להו קלר וקלר מה לי אמר רבי
אליעזר עעמא דר' אליעזר התם משום דהוא
דעבד תרתין ואמעול להכי אמר חייב על כל
אחת ואחת וה"נ דעבד תרתין או דלמא
עעמיה דרבי אליעזר התם משום דאי אפשר
לו לערבן לציאות זו בזו אמעול להכי א"ר
אליעזר חייב על כל אחת ואחת אבל קלר
כגרוגרת וחזר וקלר כגרוגרת בהעלם אחת
כיון דאפשר לו לערב שתי גרוגרות צבת אחת
אינו חייב אלא אחת מאי אמר רב עעמא
דר"א התם משום דעבד תרתין ה"נ הא עבד
תרתין ורב יוסף אמר עעמא דר' אליעזר התם
דאי אפשר לו לערבן אבל אפשר לו לערבן אינו
חייב אלא אחת, איתיביה חזיי לרבה ר'

שחט פרה ואח"כ שני צניה סופג שמונים
שחט שני צניה ואחר כך שחטה סופג
את הארבעים שחטה ואת צתה ואת צתה
סופג שמונים שחטה ואת צתה ואחר כך
שחט צתה סופג את הארבעים סומכום אומר
משום רבי מאיר סופג שמונים, א"ל חזיי לרב
יוסף מאי עעמא דסומכום קא סבר סומכום
אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתי
חטאות וצדין הוא דלישמעינן בעלמא והאי
דקא משמע לן דהא להודיעך כחן דרבנן
דאע"ג דגופין מוחלקין פטרי רבנן או דלמא
קסבר סומכום אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד
אינו חייב אלא אחת והכא היינו עעמא הואיל
וגופין מוחלקין, א"ל חין קסבר אכל שני זיתי
חלב בהעלם אחד חייב שתי חטאות ממאי
מדתנן הזורע כלאים כלאים לוקה מאי לוקה
אילימא לוקה אחת פשיעא ועוד מאי כלאים
כלאים אלא פשיעא צ' מלקיות צמאי עסקינן
אילימא בזה אחר זה ובשתי התראות תנינא
נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא
אחת אמרו לו אל תשתה והוא שותה אל תשתה
והוא שותה חייב על כל אחת ואחת אלא
פשיעא צבת אחת ובהתראה אחת, מני
אילימא רבנן דפליגי עליה דסומכום השתא
ומה התם דגופין מוחלקין פטרי רבנן הכא
לכ"ש אלא לאו סומכום היא לא לעולם רבנן
ומילתא אגב אורחיה קמ"ל דאיכא תרי גווני

אליעזר מחייב על ולדי מלאכות במקום אבות מלאכות הא אז ואז צנת אחת פטור ואי אמרת טעמא דרבי אליעזר משום דקעבד תרתי אמאי פטור אמר מר זבדי דרצנן אנא ורצ נחומי בר זכריה תרגימנא הכא במאי עסקינן דלית המודלית על גבי תאינה וקלנן צנת אחת משום הכי מחייב רבי אליעזר הואיל ושמות מוחלקין וגופין מוחלקין דכוותה קלר וקלר היכי משכחת לה דמיפטור כגון שקלר שתי גרוגרות צנת אחת אבל קלר כגרוגרת וחזר וקלר כגרוגרת חייב, ופירש רש"י גופין מוחלקין דשני חילנות הן, ולפיר"ר מצואר דב' מיני חילנות חשיבי גופין מוחלקין, ול"צ לכאורה אמאי חטה ושעורה דהכא לא חשיבי גופין מוחלקין [ויל"ד].

ע"ג ערשים שהוא פטור, מודה ר"ש בן לקיש בזורע ע"מ לחלקן גדר שהוא פטור כו' מה טעמא דרבי שמעון בן לקיש מכיון שהוליא מתוך ידו לזרע חייב כו' עכ"ל, ופירש הר"ש שם וז"ל בצמפולת יד זרען וזיניאחו מתוך ידו נתרחקו בצקעה או בחורבה או חילקן גדר, וצפשוטו מצואר דצברי הירושלמי דלריש לקיש היכא דהוליא מידו חיטה ושעורה ע"מ לזרען כאחד, אף דקודם שהגיעו לקרקע נתחלקו ע"י גדר, עבר בלאו דזורע כלאים וכן נקטו כמה אחרו', יעוין באגלי על (זורע סק"ה או ז') ובאור שמה (פ"ג משנת ה"ט) ובחזו"ח כלאים (ס"ה סק"ז ובכ"ד) ויעו"ע שם (ס"ה סק"א) ולריך ביאור טובא דהיאך מתחייב על הולאת הזרעים מידו גרידא.

ונראה לדון לזאר, דהנה יעוין בתום' (צ"ב פ"א ח) בשם הרש"א דזיכורים לא חשיבי מלוה תלויה בארץ, דל"ד לתרומה ומעשר וחלה דהתם גוף הפירות מחוייבין בתרומה דטבל נינהו ואסורין באכילה ולכך חשיבי תלויין בארץ אבל זכורים אין החיוב תלוי בפירות אלא באדם, ועוד מדלא חייב תרומה ומעשר עד שיתמרח זכרי מוכח שהחיוב תלוי בפירות אבל זכורים ודאי חובת הגוף יעו"ש, ותמכו האחרו' דא"כ אמאי כלאים חשיבי מלוה התלויה בארץ וכדתנן בקידושין (ז"א).

ובירושלמי (פ"ג דכלאים ה"ה) איתא דרבי שמעון אמר אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כן רב אמר אין אדם חובש דבר שאינו שלו ויעוין בר"ש (שם מ"ז), ומצואר התם דלרבי שמעון דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אף בכלאי זרעים מותר לכתחילה לסמוך זרע אחר לשדה חצירו.

ונראה לדון בגדר דין כלאים, דיסוד איסורא ד"שדך לא תזרע כלאים" ו"לא תזרע כרמך כלאים" אינו צעטס גידול הזרעים דכלאים, אלא צעשיית השדה לשדה כלאים והכרס לכרס כלאים, ועיקר השם כלאים חל על השדה והכרס עלמן, ולהכי צעינן נישותא, דעי"ז מתייחד השדה לגידולי הכלאים וחיל עליה שם ד"שדה כלאים" אויש לומר דמהאי טעמא נמי המקיים דבר שאין כמוהו מקיימין ליכא איסורא דכלאים (פ"ה דכלאים מ"ח) וע'

והנה בירושלמי דכלאים (פ"ה ה"ט) איתא זרע שני מינין בצקעה שני מינין בחורבה שני מינין וחלקן גדר, ר' יוחנן אמר פטור ר"ש בן לקיש אמר חייב, מודה ר"ש בן לקיש בזורע ע"ג היס ע"ג פערה ע"ג סלעים

בלאו ד"שדך לא תזרע כלאים", וכמו כן מהאי טעמא היכא דזרען כאחד ממש על דעת לחלקן בגדר לאחר מכן אינו עובר, דצכהאי גוונא אין השדה מיוחדת לגידולי כלאים.

ומעתה מצוהר היעצ הא דמדמי צירושלמי דינא דאין אדם אוסר דצר שאינו שלו בצלאים לדינא דאין אדם אוסר דצר שאינו שלו בצעצד, דצתרוויכו יסוד הדין דאין צכחו לקצוע שס צשל חצירו, דצכלאים נמי לרין לדון דחייל על השדה שס שדה כלאים, דמיוחדת היא לגידולי כלאים.

ומאחר דנתצאר דיסוד איסורא דכלאים אינו נעשה כלל צזרעים עלמן, צמה שגדלים ככלאים, אלא צגוף השדה דנעשית שדה כלאים, מצוהר היעצ הא דחטה ושעורה לא חשיצי גופין מוחלקין לענין כלאים, דהרי האיסור אינו נעשה כלל צזרעים אלא צשדה עלמה, ולדין גופין מוחלקין צעינן דהחפלא דצו נעשית העצירה יכא חלוק ואכמ"ל.

שצת (קמד צ) ואכמ"ל] ומהאי טעמא סצר רצי שמטון דצזרע סמוך לשדה חצירו שרי לכתחילה, דכיון דאין אדם אוסר דצר שאינו שלו, אין צכחו לייחד את שדה חצירו לגידולי כלאים, ומהאי טעמא חשיצי כלאים מצוה התלויה צארץ כיון דיסוד האיסור הוא צעלס השדה.

וכן מצוהר יותר הא דחזינן דצד' אמות דעצודת הכרס איכא איסור כלאים, ומצוהר צראשונים (ע"רש"י עירובין ג, ג, גא ועוד) דגדר הדין דכיון דלריכין לו חשיצי ככרס [וכאחרו' לידדו לצאר עפ"ז דינא דמחילת הכרס שנפרצה, דחוצת ההרחקה מוטלת על צעל הכרס עפי מעל צעל התצוה] והרי עלס הגידולים אינן מעורצין כלל, אך למשנ"ת דיסוד האיסור הוא דהכרס יכא "כרס כלאים", מצוהר יותר דכל דהוי מכלל הכרס ואית ליה שס כרס, אסור לצרוע צו מיניס אחרים, דע"ז נעשה הכרס ל"כרס כלאים".

וכן יש לצאר הא דסצר ריש לקיש דמיד שהוליא הצרעים מידו לצורעס כאחד עצר